

Er was niet eens een grafje

In de jaren zestig verloor Elly Bakhuizen-Degenhart (80) een kindje. Nadat het doodgeboren werd, begroef het ziekenhuis de baby. Daarna werd er niet meer over gesproken. “Zelfs de vrouwen van de zwangerschapsgymnastiek zwegen erover.”

INTERVIEW: ANNEKE AVIS. BEELD: PRIVÉBEZIT

“Het was geen bewuste keuze om over ons dochtertje te zwijgen. Het was beladen”

De ontmoeting met Kees was geweldig. Ik weet nog dat ik dacht: dat zulke bijzondere mensen bestaan! We waren echt geestverwanten. We leerden elkaar kennen bij een Engelse reisorganisatie waar we allebei als reisleider werkten. Na onze studie woonden we ieder op kamers in Rotterdam. Kees was leraar Grieks en Latijn en ik gaf Engels aan de HBS in Oud-Beijerland. In 1960, zesentwintig waren we, gingen we samen op reis naar Griekenland. Dat was ongewoon in die tijd, temeer omdat we nog niet getrouwd waren en ik van katholieke huize was. Kees niet – hij was niet gelovig. Een jaar later zijn we getrouwd in een kerkje waar een priester bereid was gemengde huwelijken in te zegenen. Mijn ouders en schoonouders hadden er aanvankelijk moeite mee dat wij niet dezelfde levensovertuiging hadden, maar ze zagen wel dat onze keuze voor elkaar vaststond.”

Een prachtig huis

“Kees had in de krant een advertentie gezien voor leraar oude talen in Stadskanaal, waarbij ook een woning ter beschikking zou worden gesteld. Het was nog niet zo makkelijk om een huis te vinden en dit leek een goede oplossing, al lag het helemaal in Groningen. Na ons trouwen in augustus verhuisden we, het was een prachtig huis dat we van het schoolbestuur huurden. Ik gaf af en toe Engelse les aan het kader van de Philipsfabriek. Het was geen volwaardige baan. Daar dacht je niet aan als je trouwde, dat je als vrouw ook een baan moest hebben. Ik ging gewoon met mijn man mee. De eerste paar jaar wilden we nog geen kinderen. We wilden elkaar beter leren kennen. Na twee jaar besloten we dat een kindje welkom was, en ik raakte snel in verwachting. We verheugden ons zeer op de komst van de baby. De hele zwangerschap verliep volgens het boekje. Ik kan me nog goed voor de geest halen hoe ik het kindje voelde bewegen – fantastisch. Elke avond voor het slapengaan gaf Kees een kusje op mijn buik en zei: ‘Kusje voor Willem.’ Een koosnaam die hij voor ons kindje had bedacht.”

Geen harttonen meer

“Voor controles ging ik naar een gynaecoloog in Groningen. Vijf weken voor de uitgerekende datum, maandag 24 augustus 1964, zei hij dat ik pas terug hoefde te komen als de geboorte zich aandiende.

Die donderdagavond, Kees was naar een bijeenkomst en ik lag al in bed, begon het kindje druk te bewegen. Dat had ik nog niet eerder meegemaakt. ’s Avonds laat vertelde ik het aan Kees en zei dat het zo jammer was dat hij het niet had kunnen zien.

Pas zaterdagmorgen drong het tot me door dat ik het baby’tje daarna niet meer had voelen bewegen. Ik belde de gynaecoloog, die zei dat het beter was dat ik direct naar het ziekenhuis kwam. Eerst braadde ik nog het vlees af dat net door de slager was bezorgd. Alsof het niet tot me wilde doordringen dat er misschien iets niet in orde was. Op weg naar het ziekenhuis bekropen Kees en mij toch angstige voorgevoelens.

In de spreekkamer luisterde de gynaecoloog aandachtig met zijn stethoscoop. Hij hoorde geen harttonen meer. Ik weet niet meer precies wat zijn woorden waren, het was zo’n schok, het kwam zo onverwacht. Hij vertelde dat het beter was dat de baby zo spoedig mogelijk geboren werd. Werktuiglijk zei ik: ‘Dat wil ik liever niet meemaken.’ Het idee dat ik een dood kindje zou moeten baren, vreselijk!

De bevalling duurde heel lang. Vlak voor de geboorte werd ik onder narcose gebracht. Het kindje is met een tangverlossing geboren, is mij later verteld. De arts had op dat moment tegen Kees gezegd: ‘Als meneer nu even de kamer uitgaat.’ Daardoor hebben we allebei de baby niet gezien. We waren zó uit het veld geslagen. Het was een meisje. Het bleek dat de navelstreng om het halsje was gewikkeld.”

Een hele stoet moeders

“Kees reed diezelfde dag nog naar onze ouders in het westen van het land om het te vertellen. Hij nam mijn ouders mee terug naar Groningen. Ik vond het zo lief van hem dat hij daaraan dacht. Daar ben ik hem nóg dankbaar voor. Mijn vader is de enige die ons dochtertje heeft gezien. Hij was ook bij de begrafenis, terwijl Kees bij mij bleef in het ziekenhuis. Later dacht ik regelmatig: goh, ik moet toch eens aan mijn vader vragen hoe ons dochtertje eruitzag. Maar ik kon het niet opbrengen. In het ziekenhuis las ik Agatha Christie met

mijn rug naar de deur toe. Om de hoek was een kantoortje waar vaders hun ouders belden om te vertellen dat ze een zoon of dochter hadden gekregen. Op het moment dat we het ziekenhuis verlieten vertrok ook een echtpaar met een pasgeboren dochter in de armen. De hele weg naar Stadskanaal was het doodstil in de auto.

Thuis bleef de kinderkamer gesloten, ik wilde niet naar binnen. Als Kees aan het werk was liep ik in mijn eentje langs het kanaal en liet mijn tranen lopen. ’s Nachts kroop ik tegen hem aan en lag te snikken. Verder gaf ik zo min mogelijk toe aan mijn emoties. Kees heb ik nooit zien huilen, maar ik weet dat hij intens bedroefd was.

Aan onze familie en dierbare vrienden stuurden we een kaartje waarin we te kennen gaven dat we een levenloos dochtertje hadden gekregen. De naam Anne Marie die we voor haar bedacht hadden, noemden we niet. We ontvingen veel lieve brieven die ons troostten, maar in Stadskanaal meden de mensen me, zelfs de vrouwen van de zwangerschapsgymnastiek. Een mevrouw zei: ‘God heeft gegeven en God heeft genomen.’ Of ik hoorde: ‘Ach, ze heeft het kindje helemaal niet gekend.’ Dat is niet zo; ze leefde al echt voor ons, we kenden haar bewegingen in mijn buik.

Het leek wel alsof de mensen me associeerden met onheil, want als ik aan kwam lopen staken ze de straat over. Vlak naast ons huis was het consultatiebureau. Wanneer ik in de voorkamer zat zag ik de hele stoet moeders lopend achter de kinderwagen voorbijkomen. Dat beeld staat op mijn netvlies gebrand.”

Sprookjesachtig

“Mijn man had zijn werk, en op den duur pakte ik het lesgeven weer op. Maar de eerste Kerstmis ontvluchtten we ons huis. Met de trein zijn we naar Wenen gegaan. Daar zaten we in een hotel en wandelden we eindeloos door die prachtige stad en het Wienerwald. Het had gesneeuwd, het was sprookjesachtig. Maar we hadden weinig oog voor wat er om ons heen gebeurde – we klemden ons aan elkaar vast.

“Pas zaterdagmorgen drong het tot me door dat ik het baby’tje daarna niet meer had voelen bewegen”

Op een avond hadden we in een restaurant ieder een fles witte wijn leeggedronken. We voelden allebei het verdriet, maar we praatten er niet over, al wisten we van elkaar dat het er was. Het was geen bewuste keuze om over ons dochtertje te zwijgen. Het was beladen, en dat maakte het niet makkelijker. Ik herinner me nog dat we anderhalf jaar later bij goede vrienden op bezoek waren met een dochter die ook omstreeks die tijd geboren was. De ouders hadden haar jasjes van de kapstok gehaald en het speelgoed opgeborgen. Ze vroegen niet naar Anne Marie en wij vroegen ook niet naar hun dochtertje.”

Babykamertje

“Na twee jaar verhuisden we naar Amsterdam, de stad die we allebei goed kenden. Al die tijd was ik niet in het babykamertje geweest. Tijdens de verhuizing bracht ik de moed ook niet op. Mijn moeder heeft alles ingepakt. Ondertussen probeerde ik opnieuw zwanger te worden. De eerste keer was ik snel in verwachting, dit keer lukte het niet meteen, en dat baarde me grote zorgen. Ik was immers al wat ouder. Ik kreeg nare visioenen dat het niet zou lukken. We haalden boekjes uit de bibliotheek en daarin stond dat temperatuur meten hielp om het moment van de ovulatie te bepalen. Deze methode werkte meteen. De zwangerschap ging goed en ik had ook geen angst dat het mis zou gaan, want een navelstreng om het nekje kwam niet vaak voor, had ik begrepen. In Amsterdam woonden we in een flat op de dertiende verdieping. Kees ging naar het Sint Lucasziekenhuis om een kamer te reserveren, want het leek de huisarts beter de baby een week voor de uitgerekende datum te laten komen vanwege onze geschiedenis. Het ziekenhuis was nog in aanbouw. Onze zoon Jan Joost was de eerste baby die in dat ziekenhuis geboren is. We werden verwend. De baby lag zelfs bij mij in bed, terwijl dat eigenlijk niet mocht. Onze gynaecoloog uit Groningen stuurde ik een kaartje; dat had hij gevraagd. Hij was een aardige en meelevende man. Nooit heb ik met Jan Joost achter de kinderwagen gelopen, ik kón het niet. Mijn moeder zei: ‘Je moet lekker buiten gaan wandelen met hem.’ Maar dan doemde het beeld op van die moeders achter de kinderwagen in Stadskanaal. Liever dacht ik niet meer aan die tijd. Als Jan Joost sliep, zette ik het raam open voor de frisse lucht. Al die tijd kwam ik weinig buiten. >

“Nooit heb ik met ons tweede kind achter de kinderwagen gelopen, ik kón het niet”

Alleen in het weekend gingen we met de auto naar onze ouders. Pas na de geboorte van onze tweede zoon Jeroen in 1969 durfde ik het aan om achter de kinderwagen te lopen.”

Dol op onze jongens

“Bij de twee jongens is het gebeven, en dat wilden we ook. Later zei ik soms tegen Kees: ‘Wat jammer dat Anne Marie niet is blijven leven.’ Hij zei dan altijd: ‘Dan hadden we Jeroen niet gekregen.’ Dat vond ik zo aardig van hem bedacht. En we waren dól op onze jongens.

Ondanks het verstilde verdriet heb ik niet het gevoel dat onze doodgeboren baby van invloed is geweest op het gezinsleven. Ik dacht wel aan Anne Marie, zeker rondom haar geboortedag, en dan realiseerde ik me weer hoe oud ze had kunnen zijn. Naderhand heb ik nooit meer aan mijn vader gevraagd op welk kerkhof ze was begraven. Ik had de moed niet, en op een

“De kinderkamer bleef gesloten, ik wilde niet naar binnen”

gegeven moment waren de grafrechten verlopen. Ik was bang – onbewust – voor de pijn die het zou oproepen. Het was geen verstandig besluit van mij om haar niet te zien. Dat zou nu niet meer gebeuren en ik zou er zelf nu ook voor kiezen om het kindje wel te zien. Uit een droom die ik lange tijd na haar geboorte heb gehad, bleek hoe diep het zat: ik was in een ziekenhuis – heel stil was het – en ik liep door lange gangen met een kartonnen doos in mijn handen om mijn dochter in te leggen. Maar waar hadden ze haar gelaten? Ik kon haar niet vinden. Zo akelig. Ik geloof niet dat ik dit ooit aan mijn man heb verteld. Nu zie ik dit toch als een teken dat ik haar graag had willen zien en dat ik overmand door verdriet te snel die beslissing heb genomen en in een flits tegen die gynaecoloog zei dat ik de geboorte niet wilde meemaken.”

Kleinkinderen

“Ik blijf het lastig vinden om pasgeboren baby’s te zien of vast te houden. Twee van mijn vier kleinkinderen zijn te vroeg geboren en waren veel te licht. Alle herinneringen kwamen terug en ik moest me ertoe dwingen naar het ziekenhuis te gaan. Gelukkig hebben ze het gered. De jongste van mijn jongste zoon en zijn vrouw is een meisje. Ze waren de eersten die naar de naam van ons meisje vroegen. Hun dochttertje is naar Anne Marie vernoemd; dat heeft me zo geroerd. Een meisje in een gezin is heel anders, zie ik nu. Ik geniet reuze van haar als ze komt logeren.

Toch vermijd ik, als het even kan, geboorte en dood. Na Anne Marie vond ik dat ik mijn portie wel had gehad. Maar Kees is op 61-jarige leeftijd overleden na een ziekbed van zeven maanden. Hij had een hersentumor. In die maanden dachten we allebei meer aan ons dochttertje. Nee, ik heb niet het gevoel dat zij nu bij elkaar zijn in het hiernamaals. Hoewel we nog lang naar de kerk gingen, heb ik het geloof achter me gelaten. Ik ben wel blij met mijn katholieke opvoeding, met alle verhalen en de liturgie. Het heeft mijn fantasie verrijkt en mijn behoefte aan schoonheid versterkt. Door de pracht en puurheid in de muziek, kunst en natuur kan ik nog steeds gegrepen worden.

Ook is het mooi hoe mensen hun troost kunnen vinden in het geloof, maar ik kan dat niet. Ik ben te opstandig: als ik aan mijn dochttertje denk of aan mijn man, kan ik verdrietig en boos worden. En ik wil geen verdriet meer. Daarom vermijd ik ook de plekken waar ik met mijn man ben geweest. Ik koester liever de dierbare herinneringen.”

Toch nog een grafje

“Nu ik ouder word merk ik dat ik dingen wil doen waar ik nooit aan toegekomen ben en dat ik dingen wil afronden. De laatste jaren ben ik meer bezig met mijn dochttertje. Begin 2011 vond ik tussen de papieren van Kees de rekening van de begrafenis. Een document dat wees op haar bestaan. De enige tastbare herinnering na 46 jaar. Het liet me niet meer los. Door die vondst moest ik wel iets doen met al mijn gedachten en vragen die al jaren sluimerden. Nu wilde ik ook haar geboortebewijs hebben. Via het bevolkingsregister van Groningen kwam ik erachter dat ze was geboren op zondag 30 augustus om vijf uur in de ochtend. Veel later dan ik dacht. De begrafenisondernemer had de aangifte destijds verzorgd. Ik achterhaalde ook op welk kerkhof ze was begraven en wilde er toch naartoe, ook al was er geen grafje meer. Met de trein ben ik naar Groningen gegaan. Tot mijn stomme verbazing wist de beheerder van het kerkhof me te vertellen dat het grafje helemaal niet was geruimd. Ze lag op een plek met zes andere baby’s die in dat jaar waren begraven. Hij liep met me mee en wist precies te vertellen waar ze lag. Kort daarna heb ik een steentje laten maken met haar naam, geboorte- en sterfdatum. Met mijn twee zoons ben ik naar het grafje gegaan toen de steen geplaatst was. Ik heb een boeketje met witte rozen neergelegd dat ik speciaal voor Anne Marie had gemaakt.

Het deed me goed om na 47 jaar aan haar grafje te staan. Ik vind het een fijn idee dat ik daar naartoe kan gaan en zal dat ook zeker weer doen. In die zin heeft deze ‘zoektocht’ mij iets moois gebracht. Haar bestaan is nu tastbaar, en ik heb het gevoel dat ze dichterbij me is. Al die jaren is ze toch overschaduwd door het stilzwijgen van de mensen om ons heen. Ik was daar zelf ook debet aan. Sinds ik deze stap heb gezet voel ik me vrij over haar te praten.” ■

Dit is een fragment uit het boek ‘En zwijgen was het antwoord’ van Anneke Avis. Uitgeverij Brave New Books. 20 euro.